

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ. СУДОВА ПРАКТИКА

Випуск другий

Стаття 2 ЄКПЛ. «Право на життя»

У трьох книгах

Книга перша

За загальною редакцією

судді Європейського суду з прав людини у відставці,
доктора юридичних наук, професора

В. Г. БУТКЕВИЧА

Київ

Редакція журналу «Право України»

2011

ЗМІСТ

РЕДАКЦІЙНА КОЛОНКА	7
1. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЄСПЛ	17
Вибори Голови ЄСПЛ	17
Біографія Голови ЄСПЛ	18
Голови ЄСПЛ	21
Склад і біографії суддів ЄСПЛ (<i>станом на 04.11.2011 у порядку старшинства</i>)	24
Склад ЄСПЛ (<i>за країнами</i>)	56
Склад секцій ЄСПЛ	58
Склад ЄСПЛ з 1959 р.	60
Правила ЄСПЛ щодо суддів <i>ad hoc</i>	68
Список суддів <i>ad hoc</i>	71
Велика Палата ЄСПЛ (<i>правила діяльності</i>)	76
Справи, винесені на розгляд Великої Палати ЄСПЛ	79
Попередній список запланованих публічних слухань ЄСПЛ (<i>з грудня 2011 р. по квітень 2012 р.</i>)	84
Веб-трансляція слухань (<i>останніх</i>)	86
Рішення, консультативні висновки та ухвали Великої Палати ЄСПЛ	88
Словник статистичних термінів	102
Резолюція про юридичну етику (<i>від 23 червня 2008 р.</i>)	105
Застосування Правил 39 (<i>дані за 2008, 2009 та 2010 рр.</i>)	108
Статистика рішень (<i>за державами</i>) 1959–2010 рр.	114
Статистика ЄСПЛ (<i>станом на жовтень 2011 р.</i>)	141
Декларація Конференції високого рівня про майбутнє Європейського суду з прав людини (<i>м. Інтерлакен, Швейцарія 19 лютого 2010 р.</i>)	148
Декларація Конференції високого рівня про майбутнє Європейського суду з прав людини (<i>м. Ізмір, Туреччина 26–27 квітня 2011 р.</i>)	157
В. Литвин. Конституційне судочинство України в світлі стандартів захисту прав людини	168

2. РІШЕННЯ ЄСПЛ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯ СТ. 2 ЄКПЛ

I КОМЕНТАР (початок ¹)	204
Справа «Мак-Канн та інші проти Сполученого Королівства» <i>від 27 вересня 1995 р.</i>	204
Справа «Бекер проти Туреччини» <i>від 24 березня 2009 р.</i>	297
Справа «Мойсієв проти Польщі» <i>від 24 березня 2009 р.</i>	314
Справа «Хороз проти Туреччини» <i>від 31 березня 2009 р.</i>	340
Справа «Опуз проти Туреччини» <i>від 9 червня 2009 р.</i>	350
Справа «Джуліані та Гаджіо проти Італії» <i>від 25 серпня 2009 р.</i>	414
Справа «Колеви проти Болгарії» <i>від 5 листопада 2009 р.</i>	549
Справа «Календер проти Туреччини» <i>від 15 грудня 2009 р.</i>	607
Справа «Велчя та Мазаре проти Румунії» <i>від 1 грудня 2009 р.</i>	629
Справа «Майорано та інші проти Італії» <i>від 15 грудня 2009 р.</i>	668
Справа «Бранко Томашич й інші проти Хорватії» <i>від 15 січня 2009 р.</i>	710
Справа «Медова проти Росії» <i>від 15 січня 2009 р.</i>	746
Справа «Шиліх проти Словенії» <i>від 9 квітня 2009 р.</i>	782
Справа «Варнава та інші проти Туреччини» <i>від 18 вересня 2009 р.</i>	861
Справа «Агаче та інші проти Румунії» <i>від 20 жовтня 2009 р.</i>	978
Справа «Мікаїл Маммадов проти Азербайджану» <i>від 17 грудня 2009 р.</i>	999
Справа «Шандру та інші проти Румунії» <i>від 8 грудня 2009 р.</i>	1054
Справа «Онерійлдиз проти Туреччини» <i>від 30 листопада 2004 р.</i>	1077

---

¹ Закінчення див. у книзі другій.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ. СУДОВА ПРАКТИКА

Випуск другий

Стаття 2 ЄКПЛ. «Право на життя»

У трьох книгах

Книга друга

За загальною редакцією

судді Європейського суду з прав людини у відставці,
доктора юридичних наук, професора

В. Г. БУТКЕВИЧА

Київ

Редакція журналу «Право України»

2011

ЗМІСТ

1. РІШЕННЯ ЄСПЛ ПРОТИ УКРАЇНИ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯ СТ. 2 ЄКПЛ І КОМЕНТАР	7
Справа «Юлія Володимирівна Тимошенко проти України»	7
Прес-реліз Секретаря ЄСПЛ	7
Заява № 49872/11 «Юлія Володимирівна Тимошенко проти України»	8
В. Буткевич. Коментар до комунікованої справи «Юлія Володимирівна Тимошенко проти України»	29
Справа «Гонгадзе проти України» від 8 листопада 2005 р.	48
Справа «Сергій Шевченко проти України» від 4 квітня 2006 р.	90
Справа «Муравська проти України» від 13 листопада 2008 р.	113
Справа «Хайло проти України» від 13 листопада 2008 р.	125
Справа «Кац проти України» від 18 грудня 2009 р.	153
Справа «Дудник проти України» від 10 березня 2010 р.	190
2. КРИТЕРІЇ ТА СТАНДАРТИ ЗАСТОСУВАННЯ СТ. 2 ЄКПЛ	199
В. Буткевич. Право на життя — основоположне право ЄКПЛ. Становлення та розвиток критеріїв і стандартів його застосування	199
С. Шевчук. Коментар до рішень ЄСПЛ щодо застосування ст. 2 ЄКПЛ, розміщених у цьому випуску	614
3. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ	676
Н. Карпачова. Право на життя — головне природне та невід’ємне право людини	676
О. Буткевич. Право людини на життя в історії міжнародного права	723

О. Рогова. Право людини на життя: загальнотеоретичний аналіз	776
Т. Дудаш. Право на життя у практиці Страсбурзького суду	794
В. Буткевич. Україна та розробка Загальної декларації прав людини 1948 р.....	810
4. РІШЕННЯ ЄСПЛ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯ СТ. 2 ЄКПЛ	
І КОМЕНТАР (закінчення)	856
Справа «Ясинські проти Латвії» від 21 грудня 2010 р.	856
Справа «Аль-Саадун і Муфді проти Сполученого Королівства» від 2 березня 2010 р.....	885
Справа «Фіногенов й інші проти Росії» від 20 грудня 2011 р.	992
С. Голубок. Коментар до рішення у справі «Фіногенов й інші проти Росії»	1100

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ. СУДОВА ПРАКТИКА

Випуск другий

Стаття 2 ЄКПЛ. «Право на життя»

У трьох книгах

Книга третя

За загальною редакцією

судді Європейського суду з прав людини у відставці,
доктора юридичних наук, професора

В. Г. БУТКЕВИЧА

Київ

Редакція журналу «Право України»

2011

ЗМІСТ

1. УКРАЇНА ТА ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ	14
1.1. Українська практика вирішення спорів у сфері застосування ст. 2 ЄКПЛ	14
1.1.1. Акти Верховного Суду України у сфері дії ст. 2 ЄКПЛ	14
Ухвала Верховного Суду України від 16 червня 2011 р.	14
Ухвала Верховного Суду України від 30 жовтня 2009 р.	21
Ухвала Верховного Суду України від 31 липня 2009 р.	26
Ухвала Верховного Суду України від 12 березня 2010 р. у справі П. О. В.	32
Ухвала Верховного Суду України від 12 березня 2010 р. у справі Д. С.	39
Ухвала Верховного Суду України від 12 березня 2010 р. у справі К. О.	44
Ухвала Верховного Суду України від 24 травня 2011 р.	50
1.1.2. Питання заміни в Україні смертної кари довічним ув'язненням	62
Висновок Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо скасування смертної кари в Україні від 7 червня 1999 р.	62
Перша щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України «Стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні», від 28 листопада 2000 р. (<i>витяги</i>).....	64
Четверта щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини «Стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні», 2006 р. (<i>витяги</i>).....	69
Спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини «Стан дотримання Україною європейських стандартів з прав і свобод людини» від 22 жовтня 2010 р.	73
Лист заступника Міністра юстиції України І. Ємельянової в. о. Голови Верховного Суду України П. Пилипчуку від 20 лютого 2006 р.	78

Лист члена науково-консультативної ради при Верховному Суді України професора В. Сташиса заступнику голови Верховного Суду України В. Маляренку від 30 жовтня 2000 р.	81
Ю. Баулін. Скасування смертної кари: досвід України.....	82
Відповідь професора П. П. Андрушка на запит судді Верховного Суду України М. А. Мороза з питання про можливість призначення довічного позбавлення волі особам, які вчинили умисне вбивство до 29 грудня 1999 р.	93
Постанова № 4 Пленуму Верховного Суду України від 4 червня 2010 р. «Про звернення до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 4, частин першої та четвертої статті 5, частини третьої статті 74 Кримінального кодексу України, статті 73 Закону України “Про Конституційний Суд України”».....	99
Конституційне подання Верховного Суду України щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 58, пункту 22 частини першої статті 92, частини другої статті 152 Конституції України, частини другої статті 4, частин першої та четвертої статті 5, частини третьої статті 74 Кримінального кодексу України та частини другої статті 73 Закону України «Про Конституційний Суд України».....	100
Звернення зборів суддів Верховного Суду України до Генерального прокурора України В. П. Пшонки від 14 листопада 2011 р.	112
Звернення суддів Верховного Суду України до Генерального прокурора України та Вищої ради юстиції від 14 листопада 2011 р.	117
Звернення зборів суддів Верховного Суду України до Вищої ради юстиції від 14 листопада 2011 р.....	118
Звернення зборів суддів Верховного Суду України до Ради суддів України від 14 листопада 2011 р.	123
С. Шапченко. Скасування смертної кари в Україні: «діалектична логіка» двох рішень Конституційного Суду України.....	130

2. ПРАВОВІ ДЖЕРЕЛА ТА МАТЕРІАЛИ

ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВА ЛЮДИНИ НА ЖИТТЯ	152
Конституція України (<i>витяги</i>)	152
Кримінальний кодекс України (<i>витяги</i>)	153
Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 24, 58, 59, 60, 93, 190-1 Кримінального кодексу України в частині, що передбачає смертну кару як вид покарання (справа про смертну кару), 29 грудня 1999 р., Справа № 1-33/99 № 11-рп/99	161
Загальна декларація прав людини, 1948 р. (<i>витяг</i>)	171
Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, 1966 р. (<i>витяг</i>)	171
Другий Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, що стосується скасування смертної кари від 15 грудня 1989 р.	173
Сіракузькі принципи тлумачення обмежень і відступів від положень Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, 1985 р. (<i>витяги</i>)	177
Римський статут Міжнародного кримінального суду від 10 листопада 1998 р. та 12 липня 1999 р. (<i>витяги</i>)	179
Конвенція про захист цивільного населення під час війни, 1949 р. (<i>витяг</i>)	182
Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) від 8 червня 1977 р. (<i>витяги</i>)	184
Конвенція про запобігання злочину геноциду і покарання за нього, 1948 р. (<i>витяги</i>)	193
Конвенція про припинення злочину апартеїду та покарання за нього від 30 листопада 1973 р. (<i>витяги</i>)	195
Міжнародна конвенція про боротьбу із захопленням заручників (<i>витяги</i>)	197
Конвенція про статус біженців, 1951 р. (<i>витяг</i>)	198
Конвенція ООН про права дитини, 1989 р. (<i>витяги</i>)	199

Конвенція про права інвалідів, 2006 р. (<i>витяг</i>).....	200
Конвенція про захист прав та гідності людини у зв'язку із застосуванням досягнень біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину від 4квітня 1997 р.....	201
Додатковий протокол до Конвенції про захист прав та гідності людини у зв'язку зі застосуванням досягнень біології та медицини (Конвенція про права людини та біомедицину), який стосується заборони клонування людей, 1998 р.....	217
Додатковий протокол до Конвенції про захист прав та гідності людини у зв'язку зі застосуванням досягнень біології та медицини (Конвенція про права людини та біомедицину), який стосується трансплантації органів і тканин людського походження, 2002 р.....	221
Додатковий протокол до Конвенції про захист прав та гідності людини у зв'язку зі застосуванням досягнень біології та медицини (Конвенція про права людини та біомедицину), який стосується біомедичних досліджень, 2005 р.	233
Протокол № 6 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який стосується скасування смертної кари, 2000 р.....	252
Протокол № 13 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який стосується скасування смертної кари за всіх обставин, 2002 р.....	255
Європейська конвенція про видачу правопорушників від 13 грудня 1957 р. (<i>витяги</i>).....	259
Декларація Організації Об'єднаних Націй про клонування людини від 8 березня 2005 р.	260
Декларація Організації Об'єднаних Націй про права корінних народів (<i>витяг</i>).....	262
Резолюції ГА ООН щодо захисту права людини на життя.....	263
43/111. Права людини та науково-технічний прогрес: право на життя.....	263
32/61. Питання про смертну кару	264
35/172. Довільні страти або страти без судового розгляду	267

36/59. Смертна кара	268
39/118. Права людини при здійсненні правосуддя	269
Резолюції ЕКОСОП ООН щодо захисту права людини на життя	272
2857 (XXVI). Смертна кара	272
1745 (LIV). Смертна кара	273
1984/50. Заходи, що гарантують захист прав тих, хто засуджений до смертної кари	276
Принципи ефективного запобігання і розслідування позазаконних, довільних і сумарних страт (<i>Рекомендовані резолюцією 1989/65 Економічної і Соціальної Ради ООН від 24 травня 1989 р.</i>)	278
1995/57. Смертна кара.....	283
Доповідь Генерального секретаря ООН «Смертна кара та застосування заходів, що гарантують захист прав тих, кому загрожує смертна кара», 18 грудня 2009 р.	285
Правові джерела Ради Європи з питань права людини на життя	386
Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 107 (1956 р.) «Про заходи, необхідні для звільнення політичних в'язнів у Східній Європі».....	386
Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 613 (1976 р.) «Щодо прав хворих та умираючих»	387
Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 771 (1982 р.) «Щодо тенденцій і перспектив зміни кількості населення в Європі та менш розвинених країнах»	388
Рекомендація Парламентської Асамблеї Ради Європи № 934 (1982 р.) «Про генетичний інжиніринг» (<i>витяги</i>)... ..	392
Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 1044 (1994 р.) «Про скасування вищої міри покарання»	393
Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 1097 (1996 р.) «Про скасування смертної кари в Європі»	394
Рекомендація Парламентської Асамблеї Ради Європи № 1302 (1996 р.) «Щодо скасування смертної кари в Європі»	396

Проміжна відповідь щодо Рекомендації № 1302 (1996 р.) «Про скасування смертної кари в Європі» (ухвалена Комітетом Міністрів 9-го квітня 1997 року на 588-му засіданні заступників Міністрів).....	397
Заключна Декларація 2-го Саміту 40 держав – членів Ради Європи 10–11 жовтня 1997 р. (витяги).....	400
Рекомендація Парламентської Асамблеї Ради Європи № 1418 (1999 р.) «Захист прав людини і гідності смертельно хворих та умираючих»	401
Пропозиція щодо підготовки Резолюції (10 березня 1999 р.) «Кампанія проти дітей-солдатів».....	406
Відповідь Комітету Міністрів, ухвалена на 728-му засіданні заступників Міністрів (30 жовтня 2000 р.) щодо Рекомендації Парламентської Асамблеї Ради Європи № 1418 (1999 р.) «Захист прав людини і гідності смертельно хворих та умираючих»	408
Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 1187 (1999 р.) «Європа: континент вільний від застосування смертної кари»	410
Рекомендація Парламентської Асамблеї Ради Європи № 1444 (2000 р.) «Конфлікт у Чечні»	412
Декларація Комітету Міністрів, прийнята 9 листопада 2000 р. (витяги) «За європейський простір без смертної кари».....	417
Письмова декларація № 326 від 14 травня 2001 р. «Законодавство з евтаназії в Нідерландах є порушенням прав людини»	418
Письмова декларація № 312 від 14 травня 2001 р. «Легалізація евтаназії в Європі»	421
Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 1258 (2001 р.) «Загроза тероризму для демократій» (витяги)	423
Пропозиція щодо Рекомендації (1 лютого 2002 р.) «Біологічна безпека»	424

Рекомендація Парламентської Асамблеї Ради Європи № 1550 (2002 р.) «Про протидію тероризму і повагу до прав людини»	426
Звіт Комітету з соціальних питань, охорони здоров'я та справ сім'ї Парламентської Асамблеї Ради Європи (10 вересня 2003 р.). «Евтаназія»	430
Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 1352 (2003 р.) «Дослідження стовбурових клітин людини»	455
Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 1400 (2004 р.) «Проблема тероризму у країнах — членах Ради Європи» (<i>витяги</i>)	457
Письмова декларація № 353 (17 червня 2004 р.)	459
Пропозиція щодо Резолюції (5 липня 2004 р.) «Повага до прав людини у боротьбі проти тероризму»	461
Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 1471 (2005 р.) «Процедури прискороного розгляду заяв щодо надання притулку в країнах — членах Ради Європи» (<i>витяги</i>)	464
Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 1760 (2006 р.) «Позиція Парламентської Асамблеї щодо держав зі статусом члена та спостерігача Ради Європи, які ще не скасували смертної кари»	465
Відповідь Комітету Міністрів, ухвалена на 985-му засіданні заступників Міністрів (31 січня 2007 р.) щодо Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи № 1760 (2006 р.) «Позиція Парламентської Асамблеї щодо держав зі статусом члена та спостерігача Ради Європи, які ще не скасували смертної кари»	469
Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 1560 (2007 р.) «Оголошення державами — членами Ради Європи міжнародного мораторію на застосування смертної кари»	471
Звіт Комітету з рівних можливостей для жінок і чоловіків (8 квітня 2008 р.) «Доступ до безпечного і законного абортів в Європі»	476

Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 1608 (2008 р.) «Дитячі та підліткові самогубства в Європі: серйозне питання громадського життя»	494
Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 1660 (2009 р.) «Ситуація з захисниками прав людини у країнах — членах Ради Європи» (<i>витяги</i>)	499
Пропозиція щодо підготовки Резолюції (27 січня 2010 р.) «Демографічна зима та майбутнє Європи».....	502
Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 1807 (2011 р.) «Смертна кара у країнах — членах і спостерігачах Ради Європи: порушення прав людини»	504
Письмова декларація № 488 від 7 липня 2011 р. «Природні права людини»	507
Резолюція щодо клонування людей (15 січня 1998 р.)	509
Арабська хартія прав людини від 15 вересня 1994 р. (<i>витяги</i>).....	512
Африканська (Банжувльська) хартія прав людини і народів, ухвалена 27 червня 1981 р. (<i>витяг</i>).....	513
Африканська хартія прав і добробуту дитини 1990 р. (<i>набув чинності 29 листопада 1999 р.</i>) (<i>витяг</i>)	513
Американська конвенція з прав людини (<i>витяг</i>).....	514
Протокол до Американської конвенції з прав людини щодо скасування смертної кари, ухвалений 8 червня 1990 р.	515
Каїрська декларація про права людини в Ісламі від 5 серпня 1990 р. (<i>витяги</i>)	517
Міжнародні стандарти щодо смертної кари («Амнесті Інтернешнл», січень 2006 р.)	518
СУДОВА ХРОНІКА (Обрано керівний склад Верховного Суду України)	573
ВИБРАНА БІБЛОГРАФІЯ З ПИТАНЬ СТ. 2 ЄКПЛ	578